

Tyrkisk Hjelpearke – Nivå I, II og III

Grammatikk, ordforråd og eksamentips — LK20

Det tyrkiske alfabetet

29 bokstaver

Tyrkisk bruker det latinske alfabetet med noen tilleggsbokstaver:

Bokstav	Uttale	Eksempel
A a	som norsk a	at (hest)
B b	som norsk b	bal (honning)
C c	som "dj"	cam (glass)
Ç ç	som "tsj"	çay (te)
D d	som norsk d	dal (gren)
E e	som norsk e	ev (hus)
F f	som norsk f	fil (elefant)
G g	hard g	göl (innsjø)
Ğ ğ	stum/forlenger	dağ (fjell)
H h	som norsk h	hal (tilstand)
I ı	myk i (uten prikk)	ırmak (elv)
İ i	som norsk i	it (hund)
J j	som fransk j	jandarma
K k	som norsk k	kal (bli)
L l	som norsk l	lale (tulipan)
M m	som norsk m	masa (bord)
N n	som norsk n	ne (hva)
O o	som norsk o	on (ti)
Ö ö	som norsk ø	öğrenci
P p	som norsk p	para (penger)
R r	rullet r	renk (farge)
S s	som norsk s	su (vann)
Ş ş	som "sj"	şeker (sukker)
T t	som norsk t	top (ball)
U u	som norsk u	un (mel)
Ü ü	som norsk y	üzüm (drue)
V v	som norsk v	var (finnes)
Y y	som norsk j	yol (vei)
Z z	som norsk s (stemt)	zor (vanskelig)

Merk: Q, W og X finnes ikke i tyrkisk.

Vokalharmoni

Vokalharmoni er grunnleggende i tyrkisk. Vokaler i suffikser tilpasser seg ordets siste vokal.

Vokalgrupper

	Bakre	Fremre
Urundet	a, ı	e, i
Rundet	o, u	ö, ü

2-veis vokalharmoni (e/a)

Suffikser med e/a følger:

- **e** etter fremre vokaler (e, i, ö, ü)
- **a** etter bakre vokaler (a, ı, o, u)

Eksempel: -de/-da (lokativ)

evde (i huset), okulda (på skolen)

4-veis vokalharmoni (i/ı/u/ü)

Suffikser med i/ı/u/ü følger:

Siste vokal	Suffiks
e, i	ı
a, ı	ı
o, u	u
ö, ü	ü

Eksempel: -ler/-lar, -lik/-lık/-luk/-lük

Substantiv og kasus

Flertall

-ler (etter e, i, ö, ü)

-lar (etter a, ı, o, u)

Eksempler:

ev → evler (hus)

kitap → kitaplar (bøker)

Kasussuffikser

Kasus	Suffiks	Bruk
Nominativ	(ingen)	subjekt
Akkusativ	-(y)i/ı/u/ü	best. objekt
Dativ	-(y)e/a	til, mot
Lokativ	-de/da	i, på
Ablativ	-den/dan	fra
Genitiv	-(n)in/ın/un/ün	eiendom

Merk: (y) og (n) legges til etter vokal.

Eksempler:

ev (hus) → evi (huset), eve (til huset),

evde (i huset), evden (fra huset)

Eiendomssuffikser

	Etter kons.	Etter vokal
min	-(i)m	-m
din	-(i)n	-n
hans/hennes	-(s)i	-si
vår	-(i)miz	-miz
deres	-(i)niz	-niz
deres (3.pl)	-leri	-leri

Eksempler:

kitabım (min bok), evin (ditt hus), ara-

bası (hans bil)

Verbkonjugasjon**Infinitiv**

Alle verb ender på **-mek** eller **-mak**:

- gelmek (komme)
- yapmak (gjøre)
- görmek (se)
- okumak (lese)

Verbstamme

Fjern -mek/-mak fra infinitiv:

gelmek → gel-, yapmak → yap-

Personendelser (type 1)

	Etter kons.	Etter vokal
ben (jeg)	-(i)m	-m
sen (du)	-sin	-sin
o (han/hun)	—	—
biz (vi)	-(i)z	-z
siz (dere)	-siniz	-siniz
onlar (de)	-ler	-ler

Presens (-iyor)

Stamme + **-iyor** + personendelse

Person	gelmek
ben	geliyorum
sen	geliyorsun
o	geliyor
biz	geliyoruz
siz	geliyorsunuz
onlar	geliyorlar

Merk: Hvis stammen ender på vokal, faller vokalen bort:

beklemek → bekliyor

Aorist (generell presens)

Uttrykker vane, generelle sannheter.

- **-ir/-ır/-ur/-ür** (enstav. stamme)
- **-er/-ar** (flerstav. stamme)

Eksempel:

gelirim (jeg pleier å komme)

yaparım (jeg pleier å gjøre)

Tempus**Fortid (di-fortid)**

Stamme + **-di/-dı/-du/-dü** + personendelse

Person	gelmek
ben	geldim
sen	geldin
o	geldi
biz	geldik
siz	geldiniz
onlar	geldiler

Konsonantharmoni: Etter ustemt konsonant (p, ç, t, k) blir d → t: yaptım, gitti, baktık

Indirekte fortid (miş-fortid)

Brukes for høreansagn, overraskelse, oppdagelser.

Stamme + **-miş/-mış/-muş/-müş** + pers.

Eksempel:

gelmiş (han har visstnok kommet)

yapmışlar (de har visst gjort det)

Fremtid

Stamme + **-(y)ecek/-(y)acak** + personendelse

Person	gelmek
ben	geleceğim
sen	geleceksin
o	gelecek
biz	geleceğiz
siz	geleceksiniz
onlar	gelecekler

Merk: k → ğ før vokal.

Nektelse og spørsmål**Nektelse (-me/-ma)**

Settes mellom stamme og tempussuffixs:

- gelmiyorum (jeg kommer ikke)
- gelmedim (jeg kom ikke)
- gelmeyeceğim (jeg vil ikke komme)

Aorist nektelse: -mez/-maz

gelmem, gelmezsin, gelmez...

Spørsmål (mi/mı/mu/mü)

Spørsmålspartikkelen skrives separat og følger vokalharmoni:

- Geliyor **musun?** (Kommer du?)
- Geldin **mi?** (Kom du?)
- Türk **müsünüz?** (Er dere tyrkisk?)

Spørreord

Tyrkisk	Norsk
ne?	hva?
kim?	hvem?
nerede?	hvor?
ne zaman?	når?
nasıl?	hvordan?
neden/niçin?	hvorfor?
kaç?	hvor mange?
hangi?	hvilken?

Eksempler:

Adın ne? (Hva heter du?)

Nerelisin? (Hvor er du fra?)

Kaç yaşındasın? (Hvor gammel er du?)

Tallord

Grunntall 1-10

Nr	Tyrkisk	Nr	Tyrkisk
0	sıfır	6	altı
1	bir	7	yedi
2	iki	8	sekiz
3	üç	9	dokuz
4	dört	10	on
5	beş		

Tital og høyere

10	on
20	yirmi
30	otuz
40	kırk
50	elli
60	altmış
70	yetmiş
80	seksen
90	doksan
100	yüz
1000	bin

Eksempler:

21 = yirmi bir

145 = yüz kırk beş

2024 = iki bin yirmi dört

Rekkefølgetall

Legg til **-(i)nci/-(i)ncı/-(u)ncu/-(ü)ncü:**

- birinci (første)
- ikinci (andre)
- üçüncü (tredje)
- dördüncü (fjerde)

Tid og datoer

Klokkeslett

- Saat kaç? (Hva er klokken?)
- Saat beş. (Klokken er fem.)
- Saat altıyı çeyrek geçiyor. (Kvart over seks.)
- Saat yediye on var. (Ti på syv.)
- Saat sekiz buçuk. (Halv ni.)

Ukedager

Tyrkisk	Norsk
pazartesi	mandag
salı	tirsdag
çarşamba	onsdag
perşembe	torsdag
cuma	fredag
cumartesi	lørdag
pazar	søndag

Måneder

ocak	jan.	temmuz	juli
şubat	feb.	agustos	aug.
mart	mars	eylül	sept.
nisan	april	ekim	okt.
mayıs	mai	kasım	nov.
haziran	juni	aralık	des.

Nyttige fraser

Hilsener

- Merhaba – Hei
- Günaydın – God morgen
- İyi günler – Ha en god dag
- İyi akşamlar – God kveld
- İyi geceler – God natt
- Hoşça kal(in) – Ha det (til den som blir)
- Güle güle – Ha det (til den som går)

Høflighetsfraser

- Teşekkür ederim – Takk
- Çok teşekkürler – Tusen takk
- Bir şey değil – Ingen årsak
- Rica ederim – Vær så god
- Lütfen – Vær så snill
- Affedersiniz – Unnskyld
- Özür dilerim – Jeg beklager

Presentasjon

- Adım ... – Jeg heter ...
- Ben Norveçliyim – Jeg er norsk
- ... yaşımdayım – Jeg er ... år
- ... çalışıyorum – Jeg jobber som ...
- Öğrenciyim – Jeg er student

Samtale

- Nasılsınız? – Hvordan har du det? (høflig)
- İyiyim, teşekkürler – Bra, takk
- Anlamıyorum – Jeg forstår ikke
- Tekrar lütfen – Gjenta, vær så snill
- Yavaş konuşur musunuz? – Kan du snakke saktere?
- Türkçe bilmiyorum – Jeg kan ikke tyrkisk

Meningsytring

- Bence... – Etter min mening...
- Sanırım... – Jeg tror at...
- Düşünüyorum ki... – Jeg tenker at...
- Katılıyorum – Jeg er enig
- Katılmıyorum – Jeg er uenig
- Haklısın – Du har rett

Argumentasjon

- Öncelikle – Først og fremst
- Ayrıca – Dessuten
- Örneğin – For eksempel
- Bu nedenle – Derfor
- Ancak/Fakat – Men/Imidlertid
- Sonuç olarak – Som konklusjon

Agglutinasjon

Tyrkisk er et agglutinerende språk – grammatisk informasjon legges til ved hjelp av suffikser.

Suffiksrekkefølge

1. Stamme
2. Nektelse (-me/-ma)
3. Tempus
4. Personendelse

Eksempel:

gel-mi-yor-um = jeg kommer ikke (komme-NEK-PRES-1sg)

Lange former

- gelememekteyim (jeg er ikke i stand til å komme)
- oturuyormuşsunuz (dere bor visstnok)
- görüşmemekteler (de kan ikke møtes)

Konsonantharmoni

Ustemte konsonanter (p, ç, t, k) påvirker suffikser:

- d → t: gitti (ikke giddi)
- g → k: yapmak (ikke yapgak)
- c → ç: gitçe (ikke gitce)

Vanlige suffikser

Suffiks	Betydning
-li/-lı/-lu/-lū	med, fra
-siz/-süz/-suz/-süz	uten
-ci/-cı/-cu/-cū	yrke, tilhørighet
-lik/-lık/-luk/-lūk	abstrakt subst.
-le/-la	med (instrument)
-ken	mens
-ce/-ca	språk, på måte

Eksempler:

İstanbulu (fra Istanbul)
susuz (uten vann)
gazeteci (journalist)
arkadaşlık (vennskap)

Var og yok

var = det finnes, det er

yok = det finnes ikke

Eksempler:

Su var mı? (Finnes det vann?)
Problem yok. (Ingen problem.)
Paramız var. (Vi har penger.)

Var/yok + eiendomssuffiks

- Arabam var. (Jeg har en bil.)
- Zamanım yok. (Jeg har ikke tid.)
- Kardeşin var mı? (Har du søsken?)

Postposisjoner

Tyrkisk bruker postposisjoner (etter substantivet):

Postpos.	Kasus	Betydning
için	nominativ	for
ile	nominativ	med
gibi	nominativ	som
kadar	dativ	til, så mye som
karşı	dativ	mot
doğru	dativ	mot, til
göre	dativ	ifølge
sonra	ablativ	etter
önce	ablativ	før
beri	ablativ	siden

Eksempler:

benim için (for meg)
seninle / senin ile (med deg)
okula doğru (mot skolen)
dersten sonra (etter timen)

Kulturkunnskap**Geografi og befolkning**

- Hovedstad: Ankara
- Største by: Istanbul
- Befolkning: ca. 85 millioner
- Bro mellom Europa og Asia
- Viktige byer: Izmir, Antalya, Bursa

Historie

- Det osmanske riket (1299-1922)
- Republikken Tyrkia grunnlagt 1923
- Atatürk – grunnlegger og reformator
- Latinsk alfabet fra 1928

Kultur og tradisjoner

- **Gjestfrihet** – çay (te) serveres alltid
- **Mat** – kebab, baklava, meze
- **Musikk** – blanding av øst og vest
- **Religion** – majoriteten er muslimer
- **Helligdager** – Bayram (religiøse høytider)

Høflighet

- Bruk “siz” (De/dere) til eldre/fremmede
- Håndtrykk er vanlig
- Sko tas av innendørs
- Respekt for eldre er viktig

Tyrkisk i verden

- Ca. 80 mill. morsmålstalende
- Offisielt språk i Tyrkia og Nord-Kypros
- Sløktenskap med aserbajdsjansk, turkmensk, usbekisk
- Tyrkisk diaspora i Europa